

Vechtscheiding

Rond de 57.000 kinderen onder de 18 krijgen jaarlijks te maken met een scheiding van hun ouders. Met name de factor 'strijd tussen de ouders' blijkt een voorspeller van problemen voor de kinderen. Hoe erg is zo'n vechtscheiding? Liesbeth Groenhuijsen, psycholoog / orthopedagoog en deskundige kinderen en echtscheiding, neemt stelling.

Ouders hebben gezag over hun kinderen. Dat gezag is geen cadeautje, het is een recht dat ouders nodig hebben om hun plichten jegens het kind te kunnen volbrengen. Ouders moeten hun kinderen kunnen koesteren, opvoeden en beschermen. Kinderen hebben op hun beurt het recht om niet van hun ouders te worden gescheiden (artikel 9 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind). Omdat

ook de wetgever weet dat ouders niet altijd slagen in hun missie, is dat recht niet onvoorwaardelijk. Als andere belangen van kinderen in de knel komen door toedoen of nalaten van de ouders, kunnen we ingrijpen. Voorbeelden zijn mishandeling, misbruik en verwaarlozing. Bij een scheiding van partners houdt het ouderschap niet op. 'Ex-ouders' bestaan niet, evenmin als 'ex-kinderen'. De verbondenheid tussen hen gaat diep en duurt een leven lang. Voor de ontwikkeling van kinderen is het goed om die verbondenheid ook in de praktijk te merken. Ze moeten van beide ouders kunnen houden, van hen beiden kunnen leren. De wet is daar sinds 1998 ook helder over: na scheiding behouden ouders 'gezamenlijk het gezag, tenzij...'. Maar: hoe zit het met de ouderlijke plichten bij een vechtscheiding?

Van oogappel tot twistappel

Bij een scheiding is een periode van strijd en woede psychologisch niet alleen onvermijdelijk, maar vaak ook heilzaam, omdat ze de ex-partners helpt om van elkaar los te komen en snel een eigen leven te beginnen.

Bovendien is 'vechten' en 'de ander de schuld geven' een werkzame manier om een overspoelend gevoel van eigen falen en verdriet nog even weg te houden. Als dan de weg wordt ingeslagen om gedoseerd aan de eigen verwerking te beginnen, is dat in principe constructief. Anders wordt het als een ouder het eigen verlies langdurig weghoudt. Dan wordt strijd met de andere ouder tot een ongezonde afweer, die steeds aanzet tot nieuwe strijd.

'Ex-ouders en ex-kinderen bestaan niet'

Juist de kinderen staan in die strijd vaak centraal. Het kind verwordt van oogappel tot twistappel. Een breed scala aan motieven kan daar aanleiding toe geven. Er is natuurlijk in heel veel gevallen sprake van werkelijke, onbaatzuchtige, ouderlijke zorg om het kind. Wie ziet dat zijn kind na een verblijf bij de andere ouder steeds heftig overstuur thuis komt, moet als goede ouder opkomen voor het kind. Maar er is meer. Psychologisch gezien ligt het voor de hand dat je juist om je kind vecht: het kind is voor de meeste ouders het dierbaarste wat ze hebben, dat willen ze, na het verlies van de partner en het verlies van huis en haard, niet ook nog eens kwijtraken. Door vermindering of verlies van die relatie verliest de ouder ook een belangrijk onderdeel van de eigen identiteit: het ouderschap. Het gevecht is dan ook een gevecht voor zelfbehoud. 'Ik vecht voor mijn kind', zegt een ouder dan. Mijn antwoord is steevast: 'Als u echt iets voor uw kind wilt doen, moet u niet voor haar vechten, maar vrede voor haar stichten.' Dat valt niet mee. Het vraagt van mensen een vorm van reflectie en veerkracht die nu eenmaal niet aan iedereen gegeven is.

als vorm van verwaarlozing

Het eigentijdse slagveld

Ging het tot 1998 nog om omgangsregelingen en gezag, nu kennen we nieuwe aspecten waarover ouders het eens moeten zien te worden: co-ouderschap (de kinderen wonen om en om bij vader en moeder) of 'bird nesting' (de kinderen blijven in de ouderlijke woning, de ouders komen daar om de beurt voor hen zorgen). Ook voor wat vroeger een omgangsregeling heette, bestaan geen standaardregels meer. Niet meer 'gewoon' een weekend in de veertien dagen naar papa, maar een lang weekend, dan nog een dagje, of een nachtje, of de woensdagmiddag en dan nog voor het voetballen. Voor kinderen is dat op zich een goede ontwikkeling. Vaders die minder vast zitten aan een volle werkweek kunnen daardoor deelhebben aan het leven van hun kinderen. Maar ruziënde ex-paren die toch al moeite hebben om het eens te worden, hebben nu ook heel veel mogelijkheden waar ze samen uit moeten komen. We weten nog niet hoe dit op langere termijn voor kinderen uitpakt, we doen het donrweg nog te kort om er al wetenschappelijk onderbouwde resultaten van te hebben. Nog nooit eerder, van Montessori tot Freud, van Rousseau tot Langeveld, heeft iemand bedacht dat het aardig zou zijn om eens te bezien of het niet goed voor kinderen zou zijn om hen in twee verschillende thuissituaties te laten opgroeien, met een aantal wisselingen per week. Gelet op alle kennis die we wel hebben over kinderen - hun behoefte aan veiligheid, structuur en vaste regelmaat -, lijkt tot nader order voorzichtigheid geboden.

In hun voorstellen over ingewikkelde varianten zeggen ouders nogal eens: 'Maar er is toch niet aangetoond dat het schadelijk is?' Nee, dat klopt. Mijn tegenvraag is: 'Waar moet het in de opvoeding en verzorging van kinderen om gaan? Is het voorkomen van schade het

doel? Natuurlijk niet. Nee, we willen meer, we willen immers dat onze kinderen gelukkig worden?' Opvoeders moeten niet alleen nalaten wat nadelig is, maar ze moeten ook alles doen om het kind kansen te geven. We kopen het beste speelgoed om hun motoriek te stimuleren, we zoeken naar de beste school, dan verwacht je ook dat ouders na scheiding die oplossing kiezen die het beste is voor hun kinderen.

Kinderen van de vechtscheiding

Je ziet ze gaan, de kinderen van de vechtscheiding, bekapt met hun hele hebben en houden in een rugtasje, tussen twee vijandelijke kampen, als kleine soldaten op patrouille.

De 6-jarige Maria vertelt mij dat haar ouders altijd ruzie maken als ze elkaar zien. Nu hebben ze bedacht dat de ene ouder het kind in de ochtend naar school brengt, de andere ouder haalt haar aan het einde van de dag weer op. Zo hoeven ze elkaar niet meer tegen te komen. Handig op zich. Maar toch... zoekend naar woorden maakt Maria mij duidelijk hoe naar het is, omdat het dan de hele dag op school lijkt alsof ze nergens woont.

Het rugtasje is op zo'n dag haar thuis, hangend aan de kapstok in de gang. Hoe zat dat ook alweer met de behoefte aan basisveiligheid? Hoe kan dit kind zich concentreren op school?

Wat verliest een kind nog meer door de oorlog tussen de ouders? Het kind verliest een deel van zichzelf,

namelijk dat deel dat van beide ouders tegelijk houdt. Het kind verliest ook dat deel van zichzelf dat op de andere ouder lijkt: 'Als ik wild doe, wordt mijn moeder

'Na je partner wil je niet ook nog eens je kind kwijtraken'

boos en zegt ze dat ik ook net mijn vader ben.' Tja, en die vader is door moeder de deur uitgezet. Het kind denkt: 'Ik kan maar beter zorgen dat ik niet op hem lijkt.' De kindsoldaat gaat ondergronds met een camouflagepak aan. Als er weer eens ruzie is verstopt hij zich in bed, kussen over zijn hoofd, niks horen, niks zien en vooral geen geluid maken. Daarvan weten we in ieder geval zeker dat het diepe schade kan veroorzaken.

Wetenschappelijk onderzoek bevestigt onze zorg over vechtscheidingen. Enkele bevindingen op een rij:

- Ernstige conflicten tussen de ouders hebben meer invloed dan de positieve betekenis van vaders (Laumann-Billings e.a., 2001).
- Als moeders tevreden zijn over de omgangsregeling met vader gaat het met de kinderen goed (Amato e.a., 1999).
- Kinderen gedijen nog altijd het beste in redelijk functionerende volledige gezinnen. Van de scheidingskinderen zijn zij die een conflictueuze scheiding meemaken het slechtste af.
- Na een vechtscheiding hebben jongeren een hogere kans op delinquentie, agressief gedrag en roken (Spruijt, 2007).
- Jongeren hebben na een ruziescheiding meer kans op depressieve gevoelens. Hoe meer conflict, des te heftiger de depressie (Blijlevens e.a., 2005).

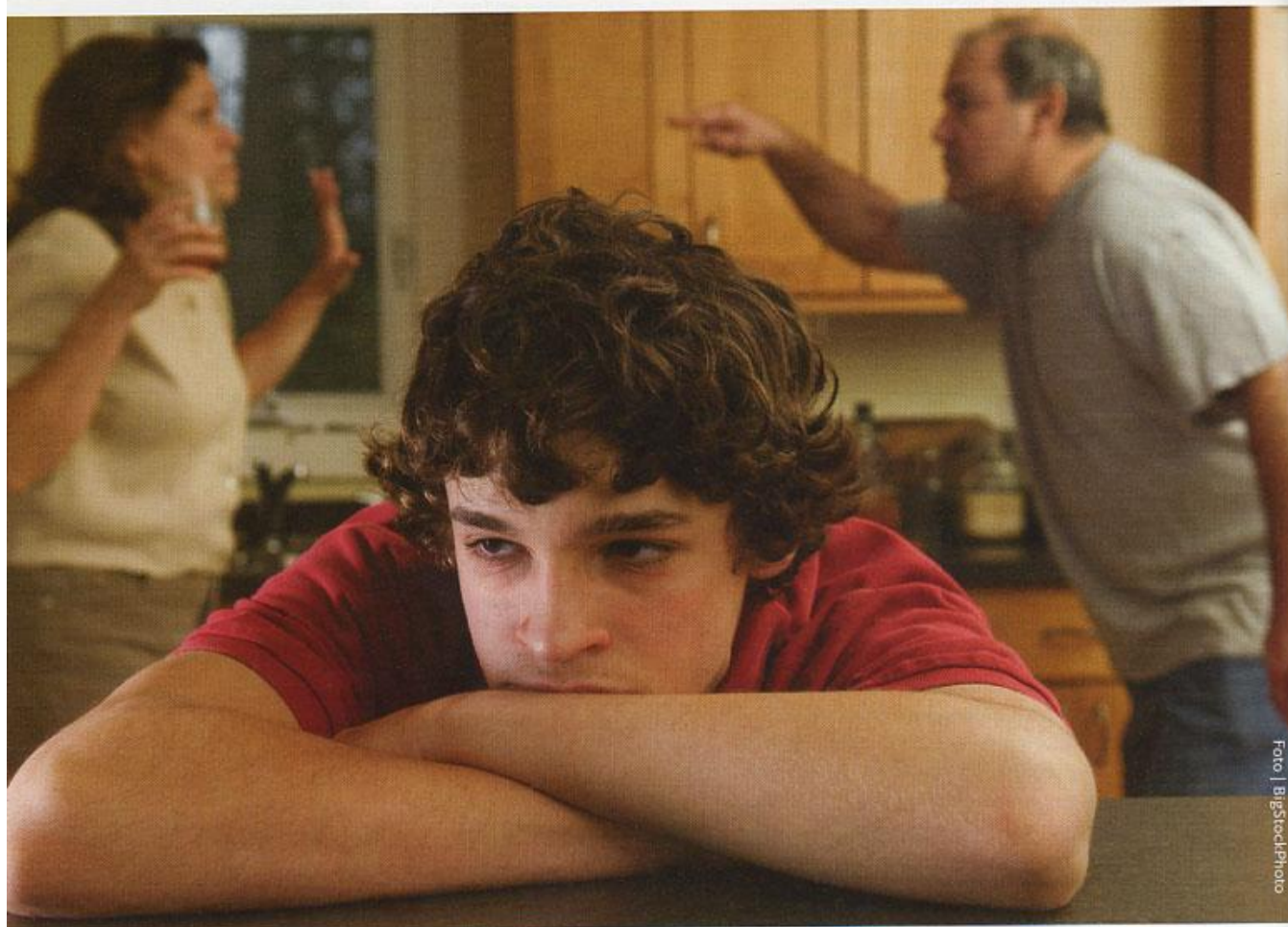

Foto | BigStockPhoto

Conflict en ontwikkelingskapitaal

Kinderen krijgen bij hun geboorte een ontwikkelingskapitaal mee opgebouwd uit hun persoonlijke eigenschappen, temperament, talenten, ontwikkelingsdrang, en anderzijds beperkingen. De normale ontwikkeling kan door dat startkapitaal gedragen worden. Je kunt leren lachen, lezen, sporten, liefhebben en loslaten.

Een scheiding van de ouders is een extra aanslag op de reserves. Niet beslist schadelijk of vreselijk, maar wel iets om ons bewust van te zijn. De wet van 1998, die regelt dat ouders na scheiding gezamenlijk gezag houden, heeft als positief effect dat meer kinderen het contact met beide ouders behouden. Maar kinderen van gescheiden ouders zijn zich niet beter gaan voelen en ook hun problemen zijn niet verminderd. De reden daarvoor lijkt te zijn dat met het gezag ook de conflicten in stand blijven (Spruijt, 2007).

Kinderen kunnen dan wel wat hulp gebruiken om hun ontwikkelingskapitaal weer aan te vullen. Maar ook die hulp kan door de oorlogsstemming onbereikbaar worden.

De vader van de 7-jarige Sander maakt zich zorgen over de ontwikkeling van zijn zoon. Hij is agressief op school, en maakt erg veel ruzie met zijn broertje, waarbij het er veel te hard aan toe gaat. Vader wil graag dat er hulp komt voor Sander. Maar moeder vindt het niet nodig en weigert toestemming te geven. Omdat beiden zeggenschap hebben komt de hulp er niet.

De les die kinderen dan leren, is dat conflicten gevaarlijk zijn en onoplosbaar. Juist in onze tijd is dat een dramatisch gegeven. Het leven is complex, wie niet geleerd heeft problemen constructief tegemoet te gaan heeft een achterstand. Zoals Schuyt (2003) zegt: 'Het omgaan met conflicten, in het bijzonder interpersoonlijke en interculturele conflicten, is aan te leren en moet meer geoefend worden in opvoeding en onderwijs.' Ook hier geldt: ouders moeten het voorbeeld geven en vechtende ouders onthouden hun kind een kans.

Vechtscheiding als verwaarlozing

De gevolgen van een vechtscheiding voor kinderen worden nog dermate onderschat dat het tijd is voor stevig tegenwicht. Met de kennis die we nu hebben, is het gerechtvaardigd om in gevallen van langdurige voortzetting van conflicten te spreken van verwaarlozing. Verwaarlozing is dan het 'verwijtbaar

nalaten van de vervulling van elementaire behoeften van kinderen door hun ouders'.

De Raad voor de Kinderbescherming besluit in een toenemend aantal van zulke zaken een beschermingsonderzoek uit te voeren om te bekijken of een ondertoezichtstelling gewenst is (Spruijt,

'Kinderen van vechtscheiding als kleine soldaten op patrouille'

2007). Veel beter zou het zijn als we onze kennis meer preventief inzetten. Dat gebeurt al door *mediation*. De op 1 maart van dit jaar in werking getreden *Wet Bevordering voortgezet ouderschap en zorgvuldige scheiding* stelt het maken van een ouderschapsplan verplicht. Als we in de praktijk een werkwijze kunnen ontwikkelen waarin juridisch mediators samen met gedragsdeskundigen zorgen dat de vele belangen van kinderen daarin goed aan bod komen, dan kunnen we veel schade voorkomen (Groenhuijsen, 2006). Scheiden, het opbreken van het gezamenlijk leven, is een recht van volwassenen als partners, het blijft hun plicht als ouders om voor hun kinderen het leven na scheiding heel te laten.

Liesbeth Groenhuijsen.

GZ Psycholoog, NVO Orthopedagoog
Auteur van vele publicaties over
kind en echtscheiding

Literatuur

- Amato, Paul R., en Joan.G. Gilbreth (1999) 'Nonresident Fathers and Children's Well-being. A Meta-Analysis', in: *Journal of Marriage and the Family* 61 (3) 557-573.
- Blijlevens, N. e.a. (2005) *...en de rekening is voor het kind*. Scriptie Universiteit Utrecht.
- Groenhuijsen, E.A. (2006) *Ouderschapsplan, De vele gezichten van het belang van het kind*. Amsterdam: SWP.
- Laumann-Billings, Lisa, en Robert E. Emery (2000) 'Distress among young adults from divorced families', in: *Journal of Family Psychology* 14 (4), 671-687.
- Schuyt, C. (2003) *Waarden, normen en de last van het gedrag*. Den Haag: SCP.
- Spruijt, E. (2007) *Scheidingskinderen*. Amsterdam: SWP